

Економічний розвиток, технологічні зміни та зростання

УДК 330.341.1

Статірова Катерина Володимирівна

бакалавр

Одеської національної академії зв'язку імені О. С. Попова

Статірова Екатерина Владимировна

бакалавр

Одесской национальной академии связи имени А. С. Попова

Statirova Kateryna

Student of the

O. S. Popov Odessa National Academy of Telecommunications

Гранатуров Владимир Михайлович

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри економічної теорії та управління проектами

Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попов

Гранатуров Владимир Михайлович

доктор экономических наук, профессор,

заведующий кафедрой экономической теории и управления проектами

Одесская национальная академия связи имени А. С. Попова

Granaturov Volodymyr

Doctor of Economic Sciences, Professor

O. S. Popov Odessa National Academy of Telecommunications

**АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
ЗВ'ЯЗКУ В СИСТЕМІ ОЦІНКИ ЙОГО
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

**АНАЛИЗ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦІАЛА ПРІДПРИЯТТЯ
СВЯЗИ В СИСТЕМЕ ОЦЕНКИ ЕГО
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТІ
ANALYSIS OF THE INNOVATIVE POTENTIAL OF A
COMMUNICATION ENTERPRISE IN THE SYSTEM FOR
EVALUATING ITS COMPETITIVENESS**

Анотація. Об'єктом дослідження є процес визначення рівня конкурентоспроможності підприємства. Показано, що існуючі методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства використовують різні критерії. Визначено, що серед цих методів найбільш придатним у сучасних умовах є метод заснований на використанні в якості критеріїв конкурентоспроможності підприємства показники його конкурентоспроможного потенціалу. Основну увагу приділено можливості використання інноваційного потенціалу, як одного з критеріїв конкурентоспроможності.

В роботі розглядалися підходи до визначення складу показників, за допомогою яких визначається рівень інноваційного потенціалу підприємства зв'язку, його оцінка, та її застосування в процесі узагальненої оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства. У процесі проведення дослідження було використано такі наукові методи, як методологічний аналіз наукової літератури, порівняльний, абстрактно-логічний та системний метод.

Проведений аналіз існуючих підходів до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства показав, що ця проблема залишається невирішеною. Причиною невизначеності, насамперед, є те, що науковцями вкладається різний зміст у це поняття, виділяються різні складові інноваційного потенціалу.

В результаті дослідження висловлено три вимоги – мінімальна кількість показників, доступність інформації та уникнення впливу інших потенціалів – які повинні стати основоположними при виокремленні показників для аналізу інноваційного потенціалу та використанні його при оцінці конкурентоспроможності підприємства.

Виконані дослідження сприятимуть більш ефективному використанню методу оцінки конкурентоспроможності підприємства, заснованому на застосуванні його конкурентоспроможного потенціалу, та підвищенню ефективності управлінських рішень, що приймаються на підставі цієї оцінки.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, потенціал підприємства, підприємство зв'язку, конкурентоспроможність підприємства, методи оцінки.*

Аннотація. *Объектом исследования является процесс определения уровня конкурентоспособности предприятия. Показано, что существующие методы оценки уровня конкурентоспособности предприятия используют различные критерии. Определено, что среди этих методов наиболее подходящим в современных условиях является метод, который основывается на использовании в качестве критериев конкурентоспособности предприятия показатели его конкурентоспособного потенциала. Основное внимание уделено возможности использования инновационного потенциала, как одного из критериев конкурентоспособности.*

В работе рассматривались подходы к определению состава показателей, с помощью которых определяется уровень инновационного потенциала предприятия связи, его оценка, и ее применение в процессе обобщенной оценки уровня конкурентоспособности предприятия. В процессе проведения исследования были использованы следующие научные

методы, как методологический анализ научной литературы, сравнительный, абстрактно-логический и системный метод.

Проведенный анализ существующих подходов к оценке инновационного потенциала предприятия показал, что эта проблема остается нерешенной. Причиной неопределенности, прежде всего, является то, что учеными вкладывается разный смысл в это понятие, выделяются различные составляющие инновационного потенциала.

В результате исследования высказано три требования - минимальное количество показателей, доступность информации и избежания влияния других потенциалов - которые должны стать основополагающими при выделении показателей для анализа инновационного потенциала и использовании его при оценке конкурентоспособности предприятия.

Выполненные исследования будут способствовать более эффективному использованию метода оценки конкурентоспособности предприятия, основанном на применении его конкурентоспособного потенциала, и повышению эффективности управленческих решений, принимаемых на основании этой оценки.

Ключевые слова: инновационный потенциал, потенциал предприятия, предприятие связи, конкурентоспособность предприятия, методы оценки.

Summary. *The object of the research is the process of determining the level of enterprise competitiveness. It is shown that the existing methods for assessing the level of enterprise competitiveness use different criteria. It has been determined that among these methods the most suitable in modern conditions is the method based on the use of indicators of its competitive potential as criteria for the competitiveness of an enterprise. The main attention*

is paid to the possibility of using innovative potential as one of the criteria of competitiveness.

The paper considered approaches to determining the composition of indicators, with the help of which the level of innovative potential of a communications enterprise, its assessment, and its application in the process of a generalized assessment of the level of enterprise competitiveness are determined. In the course of the research, the following scientific methods were used, such as a methodological analysis of scientific literature, a comparative, abstract-logical and systemic method.

The analysis of existing approaches to assessing the innovative potential of an enterprise has shown that this problem remains unsolved. The reason for the uncertainty is, first of all, the fact that scientists put different meanings into this concept, distinguish different components of the innovative potential.

As a result of the study, three requirements were stated - the minimum number of indicators, the availability of information and the avoidance of the influence of other potentials - which should become fundamental in identifying indicators for analyzing the innovative potential and using it in assessing the competitiveness of an enterprise.

The studies performed will contribute to a more effective use of the method for assessing the competitiveness of an enterprise based on the use of its competitive potential, and to increase the efficiency of management decisions made on the basis of this assessment.

Key words: *innovative potential, enterprise potential, communications enterprise, enterprise competitiveness, assessment methods.*

Постановка проблеми. У сучасному світі конкурентоспроможність – одна з найбільш впливових концепцій в економіці та політиці, оскільки розвиток бізнесу сприяє процвітанню кожної нації зокрема та всього світу в цілому. Однак, конкурентоспроможність економічних систем на даний

момент проявляється, в першу чергу, у сфері досягнень науково-технічного прогресу, що втілюються в нових технологіях, обладнанні, знаннях і способах організації виробництва.

Отримання стабільних доходів компаній пов'язане з розробкою та реалізацією їх конкурентних переваг, проте на сучасному етапі розвитку економічної системи природні конкурентні переваги, які полягають в наявності та доступності природних ресурсів, поступаються перевагам придбаним. Таким чином, найбільш вагомими є інноваційні конкурентні переваги, тобто ті конкурентні переваги, що ґрунтуються на використанні інновацій.

Сучасний бізнес існує в умовах жорстокої конкуренції та динамічної зміни всіх елементів середовища організації, тому основою конкурентоспроможності є вміння діяти швидше за всіх і з використанням унікальних ідей. Саме інноваційний потенціал є тією складовою, яка дозволяє підприємству функціонувати даними чином в інноваційно орієнтованому світі.

В умовах формування нової економіки, націленої на інноваційний шлях розвитку, особливе місце займає галузь зв'язку та інформаційних технологій. Її ефективне функціонування є одним з найважливіших факторів, які сприяють подальшому розвитку як окремих підприємств, так і держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість проблеми оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства призвела до появи значної кількості методів цієї оцінки [1-8]. Ці методи значно відрізняються в залежності від характеру продукції, масштабів її виробництва, специфіки ринку, на якому функціонує підприємство, і що найбільш важливо — критеріями, які використовуються для кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства. Не зважаючи на те, що більшість науковців, які займаються проблемами конкурентоспроможності

підприємств, відзначають важливу роль та вплив інноваційного потенціалу підприємства на забезпечення його конкурентоспроможності, більшість методів оцінки рівня конкурентоспроможності не враховують цей вплив.

Виключенням є, запропонований в [3], метод оцінки конкурентоспроможності підприємства, заснований на використанні його конкурентоспроможного потенціалу. Цей метод у якості критеріїв кількісної оцінки конкурентоспроможності передбачає використання виробничого та інноваційного потенціалів. Як показано в [4], перевагами цього методу у зрівнянні з існуючими є те, що він забезпечує урахування однієї з найважливіших рис конкурентоспроможності підприємства – її динамічність. Він також передбачає аналіз рівня конкурентоспроможності підприємства в безпосередньому зрівнянні з його конкурентами.

Як показує аналіз, якість (достовірність, адекватність) отриманих оцінок конкурентоспроможності значною мірою залежить від оцінок потенціалів, які застосовуються для визначення рівня конкурентоспроможності. Проте, як для усіх складових конкурентоспроможного потенціалу підприємства взагалі, так і для інноваційного потенціалу зокрема відсутня єдність думок стосовно складу показників, які використовуються для оцінки конкретного потенціалу, виразів, з яких вони визначаються, а також їх узагальненої оцінки. Так, проблеми визначення інноваційного потенціалу підприємств розглянуто в низці джерел [9–13]. Можна погодитися із результатами докладного аналізу недоліків викладених у них підходів щодо кількісної оцінки інноваційного потенціалу, наведеного в [14]. Його висновок свідчить про те, що існуючий стан якісного та кількісного аналізу інноваційного потенціалу підприємств не дозволяє отримати адекватні оцінки його рівня, що стримує практику їх застосування, та, як наслідок, зменшує обґрунтованість й ефективність управлінських рішень, які приймаються на підставі таких оцінок.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Вищенаведене визначає актуальність дослідження *метою* якого є визначення та обґрунтування проблеми аналізу інноваційного потенціалу підприємства у системі оцінки його конкурентоспроможності, та можливих напрямків їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Автор роботи [3] для характеристики інноваційного потенціалу підприємства пропонує використовувати такі показники, як збільшення об'ємів продажу, питома вага інноваційних перетворень, економічність норм і нормативів, покращення споживчих якостей продукції. Оцінка за підходом автора проводиться шляхом зіставлення фактичного обсягу продажу та прогнозованого обсягу після освоєння інноваційного доробку.

За методом, описаним в [3], для оцінки конкурентоспроможного потенціалу підприємства використовується інтегральний показник на основі зіставлення показників елементів, які формують конкурентоспроможний потенціал підприємства (виробничий, інноваційний, фінансовий потенціали тощо), із середньогалузевими або середніми по групі конкурентів з врахуванням вагових коефіцієнтів значущості елементів, встановлених експертним шляхом. Також в [3] стверджується, що дана методика дозволяє не лише проводити оцінку конкурентоспроможного потенціалу, а й дослідити наявність взаємозв'язку між окремими його елементами. Проте, наведені автором результати розрахунку цих взаємозв'язків є доволі дискусійними. Так, наприклад, трудовий потенціал названий фоновим, таким, що не має взаємозв'язків і не впливає на інші елементи. Проте, за своєю суттю він тісно пов'язаний з виробничим, управлінським і інноваційним потенціалами, оскільки їх конкурентоспроможність великою мірою залежить від наявності чи відсутності висококваліфікованих кадрів.

У свою чергу, автори робіт [11] при оцінюванні інноваційного потенціалу підприємства наполягають на комплексності оцінки та необхідності дотримання пріоритетів, встановлених системою управління підприємства. При цьому, для комплексної характеристики автори пропонують використовувати інтегральний показник, який через складність оцінки стану інноваційного потенціалу вважають доцільним знаходити за допомогою методу експертних оцінок. Тобто, в основі їх підходу лежить визначення інтегрального показника шляхом узагальнення результатів роботи експертів за поелементним аналізом складових інноваційного потенціалу підприємства. Отриману оцінку пропонується інтерпретувати згідно з градацією рівнів стану інноваційного потенціалу підприємства.

Проводячи аналіз показників, запропонованих в [11], потрібно висловити зауваження з приводу того, що авторами до переліку складових, які відносяться до інноваційного потенціалу підприємства, поряд з ресурсними елементами було виділено також інфраструктурні елементи. Оскільки автори використовують ці елементи в одному складі для подальшої оцінки рівня інноваційного потенціалу, це може призвести до спотворення результатів зазначеної оцінки.

Автор роботи [12] для визначення інноваційного потенціалу поштового зв'язку пропонує в першу чергу виділити його ресурсні складові, до яких, на думку автора, відносяться ринкова, інтелектуальна, кадрова, технологічна, фінансово-інвестиційна та науково-дослідницька складові. Для кожної з цих складових виділяються свої індикатори, котрі її характеризують. Так, індикаторами ринкової ресурсної складової автор зазначає долю ринку, яку займає оператор, рівень комерціалізації діяльності, рівень розвитку рекламної діяльності, рівень активності роботи зі споживачами. Такий поділ є доволі дискусійним, оскільки вищенаведені складові неможливо однозначно розділити. Наприклад, кадрова складова

нерозривно пов'язана з інтелектуальною, а деякі з індикаторів, виокремлених автором до науково-дослідницької складової, більше мають відношення до технологічної. У свою чергу, такі індикатори, як рівень комерціалізації діяльності та рівень розвитку рекламної діяльності, приведені в ринковій складовій, взагалі не мають прямого відношення до інновацій.

Автор роботи [13] наголошує, що наведений в [12] науково-методичний підхід може бути застосований лише до підприємств поштового зв'язку та не відбиває особливостей функціонування інших підприємств сфери зв'язку, зокрема тих, що займаються наданням інфокомунікаційних послуг. Тому, в свою чергу, автором пропонується виділяти управлінську, економічну, маркетингову та техніко-технологічну складові інноваційного потенціалу. Проте, потрібно зауважити, що такий поділ за своєю суттю та змістом майже не відрізняється від того, що був представлений в [4].

Перш ніж розглядати можливість удосконалення та починати пошук шляхів усунення існуючих проблем, слід зробити деякі попередні зауваження. Вони повинні стати відправною точкою та розставити акценти, що необхідні для розуміння прийнятих для їх вирішення передумов та вихідних положень.

Як відзначається в [14], на вибір складу показників, за допомогою яких визначається рівень інноваційного потенціалу підприємства та його кількісної оцінки впливає значна кількість факторів. Як показує виконаний аналіз, стосовно інноваційного потенціалу підприємства зв'язку та його кількісної оцінки найбільший впливовими є стратегічні цілі підприємства, його розмір, ступінь залучення до інноваційного процесу та обсяг виробництва інноваційної продукції. Тому, у процесі вирішення завдань дослідження, будуть враховані саме ці фактори. Їх реалізація полягає у такому:

– кінцевою метою аналізу інноваційного потенціалу, з урахуванням особливостей його застосування, є його використання для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства;

– об'єктом аналізу є телекомунікаційні підприємства, які, у відповідності до [14], за ступенем залучення до інноваційного процесу віднесені до інноваційно активних.

У процесі вибору складу показників, за допомогою яких визначається рівень інноваційного потенціалу потрібно враховувати, викладене в [15], побажання (рекомендацію), у відповідності до якого слід використовувати мінімальну кількість показників, бажано у формалізованому виді, розрахунок яких має спиратися на доступні інформаційні джерела. Це особливо важливо в умовах, коли методика оцінки рівня конкурентоспроможності передбачає використання відповідних потенціалів конкурентів. Використання доступних інформаційних джерел важливо також для можливості отримання необхідної статистичної інформації, яку можна у подальшому використовувати для визначення взаємозв'язку та взаємозалежності окремих потенціалів між собою.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В умовах економічної нестабільності проблема оцінки конкурентоспроможності підприємств стоїть дуже гостро. До того ж в даний час відсутня загальноприйнята методика оцінки конкурентоспроможності підприємства. Проте, останнім часом все більше фахівців звертає свою увагу на метод визначення конкурентної позиції з точки зору потенціалу підприємства, який передбачає використання в якості критеріїв конкурентоспроможності підприємства показники конкурентоспроможного потенціалу. Однак, питання визначення структури та основних складових потенціалу підприємства залишається спірним.

Не дивлячись на невирішеність проблеми структуризації потенціалу підприємства, більшість вчених виділяє в його структурі інноваційний потенціал і вважає його основною складовою через те, що в сучасній економіці лише інноваційний шлях розвитку може забезпечити підприємству розвиток в сьогоденні та майбутньому.

Не зважаючи на актуальність та явний інтерес до проблеми аналізу та оцінки інноваційного потенціалу, потрібно сказати, що в даний час питання сутності категорії «інноваційний потенціал» та його структури залишаються відкритими. Відсутність загальноприйнятих методик суттєвих недоліків існуючих підходів не дозволяють вважати об'єктивними отримані оцінки інноваційного потенціалу підприємства та використовувати їх для прийняття управлінських рішень.

Виконані дослідження сприятимуть більш ефективному використанню методу оцінки конкурентоспроможності підприємства, заснованому на застосуванні його конкурентоспроможного потенціалу, та підвищенню ефективності управлінських рішень, що приймаються на підставі цієї оцінки.

Література

1. Ахматова М. Теоретические модели конкурентоспособности / М. Ахматова, Е. Попов // Маркетинг. 2003. №4 (71). С. 25-38.
2. Булах І.В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства сфери телекомунікацій: монографія / І.В. Булах, Т.Б. Надтока. Донецьк: «ДВНЗ ДонНТУ», 2010. 244 с.
3. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация. Монография. Луганск: Изд-во Восточнoукраинского национального университета, 2000. 315 с.

4. Гранатуров В.М. Конкурентоспроможність телекомунікаційних компаній: проблеми теорії та практики управління: монографія / В.М. Гранатуров, І.А. Кораблінова / за наук. ред. проф. В.М. Гранатурова. К.: Кафедра, 2012. 320 с.
5. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночных отношений / Ю.Б. Иванов. Харьков, ХГЭУ, 1997. 248 с.
6. Оберемчук В.Ф. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства: стратегічні аспекти: Дис. канд. екон. наук: 08.06.01 // Київський національний економічний ун-т. К., 1998. 170 с.
7. Скудар Г. М. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.02.03 / Г. М. Скудар. Донецьк: НАН України; Інститут економіки промисловості, 2000. 35 с.
8. Целикова Л.В. Конкурентоспособность субъектов рынка и механизм ее оценки / Л.В. Целикова // Вестник Московского университета. Сер. Экономика. 2000. № 2. С. 57-59.
9. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. К. : КНЕУ, 2003. 394 с.
10. Бутник-Сиверский А.Б. Теоретические принципы интеллектуальной инновационной деятельности на предприятии / А.Б. Бутник-Сиверский // Экономика Украины. 2004. № 12. С. 31-37.
11. Грицуленко С.І. Інноваційний потенціал оператора зв'язку: формування, оцінювання та ефективність використання: монографія / [С.І. Грицуленко, В.М. Орлов, Г.А. Отливанська І.І. Уманський]. О.: ВМВ, 2013. 260 с.

12. Князева Е.А. Почтовая связь Украины: стратегия и механизмы инновационного развития: монография / Е.А. Князева. Одесса: ВМВ, 2008. 336 с.
13. Дем'янчук М.А. Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку підприємства зв'язку / М.А. Дем'янчук // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами зв'язку (за видами економічної діяльності). Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2013. 20 с.
14. Гранатуров В.М. Удосконалення методів аналізу інноваційного потенціалу підприємства / В.М. Гранатуров, В.О. Крупська // Вісник Хмельницького національного університету, 2015. №3. Т.3. С. 35-41.
15. Гранатуров В.М. Теоретико-методичні проблеми аналізу конкурентоспроможності підприємства / В.М. Гранатуров // Тези доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства" (Одеса, ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2020).

References

1. Akhmatova M. Teoretycheskye modely konkurentosposobnosti / M. Akhmatova, E. Popov // *Marketyngh*. 2003. #4 (71). S. 25-38.
2. Bulakh I.V. Ocinka konkurentospromozhnosti pidpryjemstva sfery telekomunikacij: monoghrafija / I.V. Bulakh, T.B. Nadtoka. Donecjk: «DVNZ DonNTU», 2010. 244 s.
3. Voronkova A.Э. Strateghycheskoe upravlenye konkurentosposobnym potencyalom predpryjatija: dyaghnostyka y orghanyzacyja. Monoghrafyja. Lughansk: Yzd-vo Vostochnoukrajnskogho nacyonaljnogho unyversyteta, 2000. 315 s.

4. Ghranaturov V.M. Konkurentospromozhnistj telekomunikacijnykh kompanij: problemy teoriji ta praktyky upravlinnja: monohrafija / V.M. Ghranaturov, I.A. Korablinova / za nauk. red. prof. V.M. Ghranaturova. K.: Kafedra, 2012. 320 s.
5. Yvanov Ju.B. Konkurentosposobnostj predpryjatyja v uslovyjakh formyrovanyja rynochnykh otnoshenij / Ju.B. Yvanov. Kharjkov, KhGhEU, 1997. 248 s.
6. Oberemchuk V.F. Zabezpechennja konkurentospromozhnosti pidpryjemstva: strategichni aspekty: Dys. kand. ekon. nauk: 08.06.01 // Kyjivskyj nacionalnyj ekonomichnyj un-t. K., 1998. 170 s.
7. Skudar Gh. M. Orghanizacijno-ekonomichnyj mekhanizm upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpryjemstva: Avtoref. dys. d-ra ekon. nauk: 08.02.03 / Gh. M. Skudar. Donecjk: NAN Ukrainy; Instytut ekonomiky promyslovosti, 2000. 35 s.
8. Celykova L.V. Konkurentosposobnostj sub'ektoriv rynku y mekhanizm ee ocenky / L.V. Celykova // Vestnyk Moskovskogo unyversyteta. Ser. Ekonomika. 2000. # 2. S. 57-59.
9. Antonjuk L.L. Innovaciji: teorija, mekhanizm rozrobky ta komercializaciji: monohrafija / L.L. Antonjuk, A.M. Poruchnyk, V.S. Savchuk. K. : KNEU, 2003. 394 s.
10. Butnyk-Syverskyj A.B. Teoretycheskye pryncypy yntellektualnoj ynnovacyonnoj dejatel'nosti na predpryjatyj / A.B. Butnyk-Syverskyj // Ekonomika Ukrainy. 2004. # 12. S. 31-37.
11. Ghryculenko S.I. Innovacijnyj potencial operatora zv'jazku: formuvannja, ocinjuvannja ta efektyvnistj vykorystannja: monohrafija / [S.I. Ghryculenko, V.M. Orlov, Gh.A. Otlyvansjka I.I. Umanskyj]. O.: VMV, 2013. 260 s.

12. Knjazeva E.A. Pochtovaja svjazj Ukrayny: strateghyja y mekhanizmy ynnovacyonnogho razvytyja: monoghrafyja / E.A. Knjazeva. Odessa: VMV, 2008. 336 s.
13. Dem'janchuk M.A. Orghanizacijno-ekonomichnyj mekhanizm innovacijnogho rozvytku pidpryjemstva zv'jazku / M.A. Dem'janchuk // Avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogho stupenja kandydata ekonomichnykh nauk za specialnistju 08.00.04 – ekonomika ta upravlinnja pidpryjemstvamy zv'jazku (za vydamy ekonomichnoji dijalnosti). Odesa: ONAZ im. O.S. Popova, 2013. 20 s.
14. Ghranaturov V.M. Udoskonalennja metodiv analizu innovacijnogho potencialu pidpryjemstva / V.M. Ghranaturov, V.O. Krupsjka // Visnyk Khmeljnyckogho nacionalnogho universytetu. 2015. #3. T.3. S. 35-41.
15. Ghranaturov V.M. Teoretyko-metodychni problemy analizu konkurentospromozhnosti pidpryjemstva / V.M. Ghranaturov // Tezy dopovidej IKh Mizhnarodnoji naukovy-praktyčnoji konferenciji "Ekonomika ta upravlinnja v umovakh pobudovy informacijnogho suspiljstva" (Odesa, ONAZ im. O.S. Popova, 2020).